

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

Янкович Ірина Ігорівна

УДК 378.091(438)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ
ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
Чайка Володимир Мирославович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
директор інституту педагогіки і психології.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Шахов Володимир Іванович,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
завідувач кафедри психології;

кандидат педагогічних наук
Кучай Олександр Володимирович,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
доцент кафедри дошкільної і
початкової освіти.

Захист дисертації відбудеться 19 травня 2016 р. о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <http://www.tnpu.edu.ua> та в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 18 квітня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Трансформація інформаційного суспільства в суспільство знань зумовлює необхідність підвищення рівня духовної й моральної культури насамперед молоді як основного рушія прогресивних перетворень. Зазначені процеси передбачають розширення виховних функцій загальноосвітніх навчальних закладів, а отже, потребу вдосконалення підготовки майбутніх учителів до виховання учнів. Актуальність цієї проблеми посилюється у зв'язку із загостренням негативних явищ у молодіжному середовищі: зростанням uzалежнень від психоактивних речовин, соціальною апатією, агресивною брутальною поведінкою підлітків тощо. Для профілактики й подолання загроз у формуванні особистості здійснюється проектування інноваційних соціально-виховних технологій, у яких інтегровано новітні підходи до виховання учнів, прогресивні ідеї історичного досвіду й здобутки виховних систем зарубіжних країн.

Однією з таких держав, що має потужний потенціал для соціально-економічних перетворень і демонструє позитивну динаміку щодо індексу людського розвитку, є Польща. Її досвід цікавий також у контексті підготовки вчителів до виховної роботи з учнями. У цій країні виховання дітей та молоді, особливо в останні десятиріччя, стало важливим державним завданням та одним із пріоритетів освітньої галузі.

У школах здійснюється психолого-педагогічна підтримка учнів та забезпечується допомога в їх самореалізації. У вищих навчальних закладах акцент зроблено на підготовці майбутніх учителів саме до виховної роботи. Студенти все частіше стають суб'єктами розвитку моральних, фізичних, естетичних якостей через функціонування органів студентського самоврядування, створення осередків культури, зокрема університетських музеїв, художніх аматорських колективів, творчих об'єднань, центрів спорту, клубів за інтересами та ін., що потужно фінансуються державою і підтримуються громадськістю міст. Окрім цього, одним із чинників вибору польських вищих навчальних закладів для дослідження є спільні історичні корені України й Польщі, географічна близькість двох держав, подібність менталітету, легкість подолання мовного бар'єру. Обидві країни зазнали аналогічних негативних впливів: майже півстоліття комуністична ідеологія СРСР нищила в них прагнення до демократії, тим самим гальмуючи розвиток на роки. Проте між державами є й суттєві відмінності, які стосуються сили релігійних вірувань, патріотизму, розуміння природи тоталітаризму на тлі зв'язків із європейськими реаліями тощо.

Аналіз шляхів підготовки вчителів до виховання молодого покоління – це водночас пошуки причин появи виховних проблем і визначення перспектив їх подолання, а також створення суспільної системи, яка б сприяла формуванню успішної, духовно й морально розвиненої особистості, активного патріота сильної й незалежної держави, де кожен громадянин відчуватиме себе захищеним. Ідеться не лише про одну країну – Республіку Польща. В епоху глобалізаційних

та інтеграційних процесів, що відбуваються у світі на сучасному етапі, держави тісно пов'язані між собою, а виховні проблеми часто мають спільний генезис. Тому доцільно розглядати виховання крізь призму світових тенденцій формування особистості, щоб виявляти можливості вдосконалення професійної підготовки вчителів, розвитку моральності й духовності і в Польщі, і в інших країнах Європи.

Історія Польщі кінця 80-х – 90-х рр. ХХ ст. та початку ХХІ ст. є предметом численних досліджень як істориків, так і педагогів у контексті освітніх змін відповідно до суспільно-політичних чинників. Означеним проблемам присвячені праці вітчизняних істориків (Л. Алексієвець, О. Білянського, Л. Зашкільняка, Я. Карпінського, М. Крикуна й ін.), польських науковців (П. Байора, П. Вандича, Н. Дейвіса, Я. Ковальчика, М. Кулеша, В. Рошковського, В. Томашевського, М. Фальковської, К. Хица тощо) та українських педагогів (К. Біницької, А. Василюк та ін.).

Теоретико-методичні засади виховної роботи в освітніх закладах Польщі обґрунтували всесвітньо відомий педагог Я. Корчак, а також польські вчені, а саме: В. Войцеховська-Харлак, Т. Домбровська, Л. Зажецький, К. Конажевський, Й. Конопницький, М. Лобоцький, М. Новак, Б. Суходольський, М. Танась, Ф. Шльосек та ін. Проблеми ціннісного виміру в освітній галузі вивчали такі польські педагоги, як К. Вронська, І. Гумовська, Р. Єдлінський, С. Здоньчик, Я. Зімній, А. Клоковська, Є. Мартинович, В. Ціхонь тощо. Формування польського виховного ідеалу, його особливості в умовах євроінтеграційних процесів досліджують українські й польські вчені Г. Нога, Н. Чернишова, І. Шемпрух та ін.

Оскільки провідником суспільства у світі цінностей є вчитель, його професійна підготовка – предмет численних наукових досліджень як польських науковців (Ю. Беднарек, І. Боровик, Е. Вишневська, К. Вінецка, К. Денек, З. Квецінський, Х. Квятковська, Ч. Купісевич, Т. Левовицький, Я. Морітз, В. Оконь, А. Скібіцька, З. Фрончек, М. Шиманський, М. Яковицька), так і українських учених (К. Біницька, С. Деркач, С. Каричковська, Т. Кристопчук, О. Кучай, І. Мищишин, І. Нестеренко, В. Пасічник, В. Шахов тощо). Окремі аспекти підготовки вчителів до виховної роботи висвітлені в працях Е. Бухціс, І. Жебер-Дзіковської, В. Люлека, В. Мікоса, Т. Пьонтек, Е. Флешар, Г. Цудака, М. Южвяк, І. Яжинської, Т. Яницької-Панек та ін. Проте дослідження, у якому було б комплексно й системно висвітлено проблему формування готовності майбутніх учителів у Польщі до виховної діяльності з учнями, не виявлено, що зумовлює постановку відповідних цілей і завдань подальших розвідок, зокрема, потребу визначення шляхів усунення негативних явищ у молодіжному середовищі, розвитку моральності й духовності, покращення професійної підготовки педагогів на основі інтеграції ідей прогресивного досвіду освітньо-виховних систем, урахування досягнень світового співтовариства.

Отже, необхідність вирішення виховних проблем завдяки взаємозбагаченню досвіду між європейськими країнами та Польщею, створення нових моделей підготовки вчителів до виховання учнів, недостатня кількість праць із питань формування готовності педагогів до виховної роботи зі школярами в Польщі зумовили визначення теми дисертації «**Підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Польщі до виховної роботи з учнями**».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану наукової і науково-методичної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка і є складовою комплексної наукової теми «Особистісно-професійний розвиток педагога в процесі підготовки до інноваційної діяльності» (державний реєстраційний номер 0111U001321). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 4 від 24.12.2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 28.01.2014 р.).

Об'єкт дослідження – професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів у Польщі в контексті євроінтеграційних процесів.

Предмет дослідження – формування готовності майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Польщі до виховної роботи з учнями як компонент професійно-педагогічної підготовки.

Мета дослідження: на основі аналізу теорії й практики підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Польщі визначити структурно-змістові й організаційно-процесуальні особливості формування їх готовності до виховної роботи з учнями та з'ясувати перспективи реалізації позитивних ідей у сучасному освітньо-виховному просторі.

Завдання дослідження:

1. Визначити суспільно-політичні, соціально-економічні й освітньо-культурні чинники трансформації виховних цінностей і модернізації підготовки майбутніх учителів до їх формування в загальноосвітніх навчальних закладах Польщі.

2. Виокремити періоди розвитку системи підготовки майбутніх учителів до виховної роботи з учнями в Польщі в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. та з'ясувати їх особливості.

3. Охарактеризувати технології виховання, зміст, засоби, форми і методи формування готовності майбутніх учителів до виховної роботи зі школярами.

4. Виявити перспективи реалізації ідей польського досвіду підготовки вчителів до виховання учнів у вітчизняних вищих навчальних закладах.

5. На основі аналізу праць європейських учених здійснити прогнозування розвитку педагогічної освіти Польщі в контексті підготовки студентів до реалізації виховних функцій.

Методи дослідження. Для досягнення мети і вирішення завдань дослідження використано комплекс взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних методів:

— пошуково-бібліографічний, за допомогою якого здійснено пошук і систематизацію бібліотечних каталогів, друківаних джерел, матеріалів Інтернет-сайтів із проблем підготовки вчителів до професійної діяльності в Польщі та інших зарубіжних державах;

— порівняльно-історичний, функціонально-структурний, інтерпретаційно-аналітичний, зіставно-порівняльний аналіз літературних та інформаційних джерел, завдяки якому вивчено досліджувану проблему; виявлено особливості становлення системи підготовки вчителів, виховних процесів; зіставлено генезис виховання й формування готовності вчителів до його реалізації в зарубіжній та вітчизняній педагогіці;

— метод періодизації для обґрунтування періодизації розвитку системи підготовки майбутніх учителів до виховної роботи зі школярами (друга половина XX – початок XXI ст.), зокрема, для виокремлення основних періодів, етапів та аналізу якісних змін у процесах формування готовності педагогів до виховання;

— інтерв'ювання науковців, що досліджують виховні проблеми; викладачів вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку майбутніх учителів; студентів, які здобувають педагогічний фах;

— анкетування для діагностування рівня сформованості в майбутніх учителів готовності до професійної діяльності;

— моделювання методики організації педагогічного дослідження з формування готовності майбутніх учителів до виховання учнів у Польщі та професійної підготовки студентів до виховання учнів на сучасному етапі;

— метод прогнозування, за допомогою якого здійснено передбачення основних шляхів розвитку системи підготовки вчителів у контексті євроінтеграційних процесів.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що *вперше*:

— системно досліджено процес підготовки вчителів до виховної роботи з учнями у вищих навчальних закладах Польщі й визначено його особливості (стандартизація психолого-педагогічної підготовки, формування вмінь і компетенцій для реалізації виховних, профілактичних і опікунських завдань школи; розробка навчальних програм із педагогічних дисциплін відповідно до Європейської рамки кваліфікацій; розвиток соціальних та комунікативних компетенцій майбутніх учителів для налагодження зв'язків із позашкільними виховними інституціями; розвиток студентського самоврядування та осередків культури як чинників виховання особистості майбутніх учителів);

— з'ясовано зміст (домінування в навчальних планах дисциплін психолого-педагогічного та методичного циклів; ґрунтовне вивчення іноземних мов, ІКТ), форми (лекції, практичні заняття, конwersації, педагогічна практика, психологічні лабораторії, інтерперсональні майстерні, тренінги творчого мислення, майстерні педагогічної комунікації, інтегровані заняття), методи і прийоми

(«Пори року», «Барометр настрою», «Пошукай когось, хто», «Лист до тебе», «Шість капелюхів», «Пізнай мене і зрозумій мене», «Порозуміння мовою серця», «Розв'язування конфліктів без поразок, або Двох переможців», «Об'єктивізація зла», метод ідеалу, дискусія «Додаткове крісло»; ігрові, проектні, ситуаційні й кейсові методи; релаксаційний тренінг тощо) формування готовності майбутніх учителів до виховної роботи зі школярами;

— визначено суспільно-політичні, соціально-економічні й освітньо-культурні чинники трансформації виховних цінностей і модернізації підготовки майбутніх учителів до їх формування в загальноосвітніх закладах;

— обґрунтовано періодизацію розвитку системи підготовки майбутніх учителів у Польщі в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.; на основі змін соціально-економічних та політичних чинників, що впливали на освітню галузь та освітньо-виховну концепцію держави, освітніх реформ, підходів до підготовки вчителів та організації виховних процесів, освітніх технологій вищих навчальних закладів виокремлено такі основні періоди: 1945–1989 рр. – тоталітарно-уніфікаційний; 1990–1999 рр. – демократично-пошуковий; 2000–2012 рр. – технологічно-інтеграційний;

— виявлено перспективи реалізації ідей польського досвіду підготовки вчителів до виховання учнів у вітчизняних вищих навчальних закладах (орієнтація на європейські виховні цінності й ідеали; розробка стандартів психолого-педагогічної підготовки вчителів; визначення вмінь і компетенцій відповідно до Європейської рамки кваліфікацій; подальший розвиток студентського самоврядування й осередків культури);

— на основі аналізу праць європейських учених здійснено прогнозування розвитку педагогічної освіти в Польщі в контексті підготовки студентів до реалізації виховних функцій (інтеграція з європейською вищою школою та виховними інституціями для підготовки майбутніх учителів до формування особистості учня; обґрунтування новітніх виховних технологій; посилення підготовки студентів до профілактичної роботи та роботи з важковиховуваними дітьми під час спеціальних педагогічних практик).

Подальшого розвитку набули методи й форми виховання студентів та учнів у педагогічній теорії та практиці.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що її висновки, рекомендації можуть використовуватися в процесі формування змісту, розробки й реалізації засобів, методів і технологій підготовки майбутніх учителів до навчально-виховної роботи в Україні, Польщі та інших зарубіжних країнах. Відображені в додатках плани студій вищих навчальних закладів Польщі є орієнтирами для створення навчальних планів із підготовки та перепідготовки майбутніх учителів в Україні.

Розроблено методичні рекомендації «Підготовка майбутніх учителів до виховання учнів у Польщі: використання польського досвіду в освітньо-виховному просторі України» для викладачів вищих навчальних закладів.

Практичне значення дисертації полягає також у тому, що її матеріали можуть використовуватися під час лекційних та семінарських занять із педагогіки, історії педагогіки, освітніх технологій, основ педагогічної майстерності, порівняльної педагогіки тощо.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка про впровадження № 271 від 06.05.2015 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка про впровадження № 1337/01 від 22.05.2015 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка про впровадження № 1807/01-55/33 від 19.05.2015 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 1192-33/03 від 22.09.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі представлені в дисертації наукові результати отримані автором самостійно. У колективній монографії [2] особистим внеском здобувача є висвітлення особливостей підготовки майбутніх учителів до профілактики девіантної поведінки учнів у закладах освіти Польщі й України.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях різного рангу:

– міжнародних: «Підготовка конкурентоспроможного фахівця дошкільної та початкової освіти: реалії та перспективи» (Луцьк, 2013 р.); «Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей» (Тернопіль, 2014 р.); «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології» (Львів, 2014 р.); «Україна – Польща: діалог культур в контексті євроінтеграції» (Запоріжжя, 2014 р.); «Модернізація педагогічної освіти як основа інтенсифікації професійної та світоглядно-методологічної підготовки вчителя сучасної школи» (Дрогобич, 2014 р.); «Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика» (Херсон, 2014 р.); «Jeden świat – wiele kultur» («Один світ – багато культур») (Бидгощ, Польща, 2014 р.);

– на Міжнародному науково-методичному семінарі «Сучасні освітні тенденції: європейський вимір» (Тернопіль – Плоцьк, 2014 р.); I Міжнародному науковому семінарі «Польща – Україна. Освіта та виклики сучасності» (Тернопіль – Сталева Воля, 2015 р.); Міжнародному круглому столі «Незалежність Республіки Польща, незалежність України – шлях до євроінтеграції» (Хмельницький, 2014 р.); Міжнародних Днях науки (Бидгощ, Польща, 2015 р.);

– всеукраїнських: науково-методичній конференції «Виховання особистості: національно-патріотичний вимір» (Херсон, 2015 р.); науково-практичній конференції аспірантів та молодих учених «Сучасні історико-педагогічні дослідження в Україні» (Хмельницький, 2015 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи відображено в 17 наукових публікаціях, зокрема в 2 монографіях; 6 статтях у наукових фахових виданнях України, 3 статтях у зарубіжних наукових періодичних виданнях; 5 статтях у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 методичних рекомендаціях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 259 сторінок, з них 179 сторінок – основний текст. Робота містить 2 рисунки, 2 таблиці, 9 додатків, розміщених на 44 сторінках. Список використаних джерел налічує 300 позицій (з них 151 – іноземними мовами).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, визначено методи дослідження, наукову новизну й практичне значення; подано відомості щодо апробації і впровадження результатів наукового пошуку; окреслено структуру роботи.

У першому розділі **«Підготовка майбутніх учителів у Польщі до професійної діяльності як соціально-педагогічна проблема»** охарактеризовано суспільно-політичні, соціально-економічні й культурно-освітні чинники розвитку вищого шкільництва в Польщі, висвітлено систему педагогічної освіти Польщі, її зв'язок із європейським освітнім простором, проаналізовано стан дослідженості проблеми підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності.

Зважаючи на актуальність освітньо-виховних проблем, важливість підготовки вчителів до професійної діяльності, цим питанням присвячені численні праці науковців. Зокрема, систему вищого і загальноосвітнього шкільництва в Польщі обґрунтували Ф. Андрушкевич, К. Біницька, Е. Вишневська, С. Деркач, Л. Кнодель, Т. Кристопчук, С. Сисоева та ін.; зміст, форми й методи підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в Польщі дослідили польські (К. Денек, Е. Дерень, Р. Квасніца, Х. Квятковська, Я. Морітз, У. Новацка, Й. Рутковьяк, Б. Суходольський, І. Шемпрух) та українські (А. Василюк, С. Каричковська, Т. Кристопчук, О. Кучай, І. Мишишин, І. Нестеренко, В. Пасічник, В. Шахов тощо) науковці. Праці, присвячені професійній підготовці студентів у вищих навчальних закладах Польщі та зарубіжних країн до виховної роботи, є поодинокими.

Аналіз психолого-педагогічних, історичних джерел дає підстави стверджувати, що на процес формування готовності вчителів до виховання учнів у вищих навчальних закладах Польщі, трансформацію виховних цінностей та ідеалів впливають суспільно-політичні, соціально-економічні й освітньо-культурні чинники. Серед них сприятливими є такі: утвердження демократичних принципів суспільного життя та управління освітою; інтеграція країни до ЄС, що

передбачає розширення економічних, релігійних, освітніх, культурних, наукових зв'язків із державами цього об'єднання; домінування виховних цінностей католицької церкви; упровадження інновацій у суспільних сферах, освітній галузі та економіці краю; зростання ролі знань і технологій. Водночас негативний вплив здійснюють: недостатньо ефективна економічна політика, що зумовлює різке розшарування суспільства за майновим принципом; збільшення кількості політичних партій, що пропагують популістські ідеї та не виконують програмних обіцянок; індоктринація молоді з боку засобів масової інформації; неконтрольований розвиток Інтернет-мережі з наростаючими загрозами для свідомості людини та стимулюванням узалежнень від психоактивних чинників.

Незважаючи на позитивні соціальні зрушення, демократичні перетворення, прогресивні зміни в усіх сферах життя, зокрема й освіти, підготовка до виховної роботи вимагає системних змін, оскільки рівень виховання молодого покоління не задовольняє потреб суспільства.

У другому розділі **«Теоретико-методичні аспекти підготовки вчителів у Польщі до виховної роботи зі школярами»** висвітлено методика дослідження теми, обґрунтовано періодизацію генезису системи підготовки вчителів до виховання (друга половина XX – початок XXI ст.), з'ясовано особливості змісту, засобів, форм, методів і технологій навчання студентів у вищих навчальних закладах.

Вивчення проблеми підготовки майбутніх учителів у Польщі до виховання учнів відбувалося відповідно до створеної методики дослідження, у якій тісно взаємопов'язані мета наукового пошуку, наукові принципи й методологічні підходи, зміст, форми, методи, засоби розвідок, джерельна база, основні етапи роботи та результат. Зважаючи на складність та багатовекторність, дослідження проводилося протягом чотирьох етапів: підготовчого, організаційно-пошукового, аналітико-інтеграційного, результативно-узагальнювального.

Потреба всебічного висвітлення проблеми, динамічність процесу формування готовності вчителів у Польщі до виховання учнів, необхідність визначення його особливостей та прогнозування майбутнього зумовили розгляд досліджуваної проблеми в ретроспективі. На основі змін соціально-економічних та політичних чинників, що впливають на освітню галузь, освітньо-виховної концепції держави, освітніх реформ, організації виховних процесів, підходів до навчання та освітніх технологій у вищих навчальних закладах виокремлено такі основні періоди розвитку системи підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в другій половині XX – на початку XXI ст.: 1945–1989 рр. – тоталітарно-уніфікаційний (вплив тоталітарного режиму та комуністичної ідеології на виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів та підготовку до виховної роботи з учнями), 1990–1999 рр. – демократично-пошуковий (зміна виховних пріоритетів та цінностей в умовах переходу до демократичного устрою; відкриття приватних вищих педагогічних шкіл; пошуки ефективної системи загальноосвітньої та вищої

педагогічної школи); 2000–2012 рр. – технологічно-інтеграційний (орієнтація на досягнення результатів (ефектів) навчання відповідно до Європейської рамки кваліфікацій; технологізація освіти; посилення виховної функції вчителів у зв'язку з новими загрозами для формування особистості; використання інноваційних форм, методів та технік виховання). У технологічно-інтеграційному періоді виокремлено два етапи: 2000–2004 рр. і 2005–2012 рр., – рубежем яких є приєднання Польщі до ЄС, що сприяло подальшій інтеграції польської освіти в європейський освітній простір.

Законодавчі акти Польщі початку XXI ст. спрямовані, зокрема, на стандартизацію психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Проте підготовка вчителів гімназій не має наскрізного характеру від бакалаврату до магістратури, адже відбувся перехід від паралельних (паралельне вивчення дисциплін усіх блоків навчальної програми) до послідовних (загальні і спеціальні дисципліни вивчають на першому етапі, а психолого-педагогічні – на другому) моделей навчання. Лише майбутні вчителі основних (підставових) шкіл студіюють педагогічні дисципліни з першого року навчання. Зокрема, студенти вивчають педагогіку, теоретичні основи виховання, історію виховання, медіа в освіті тощо. Формуванню готовності до виховання сприяють ІКТ (новітня комп'ютерна техніка використовується під час підготовки та організації виховних справ), іноземні мови, без яких неможливе виховання рис молодого «європейчика». Аналіз наукових джерел засвідчує, що в майбутньому провідними цінностями такої особистості будуть не лише свобода, гідність, громадянськість, справедливість, широко пропаговані зараз, а й милосердя, гуманізм, альтруїзм, формуванню яких приділяється значно менше уваги.

На підготовку майбутніх учителів до виховної роботи (схематичне зображення представлено на рис. 1) впливає низка чинників: культурно-освітні, суспільно-політичні, соціально-економічні, науково-технологічні, зовнішньоінтеграційні. Цей процес здійснюється на основі принципів демократизації; інформатизації; єдності традицій та новаторства; інтеграції; креативності; активності, свідомості й самостійності; прогнозування й моделювання тощо. Зміст підготовки до виховання, технології, методи, засоби, форми навчання у вищих навчальних закладах, студентське самоврядування, міжкультурне середовище та європейські виховні цінності в комплексі забезпечують теоретичну та практичну готовність майбутніх учителів до виховання учнів.

У навчальних планах передбачено вивчення не більше 16 дисциплін у навчальному році, отже, немає багатопредметності, що дає змогу сконцентруватися на фаховій підготовці. Формування готовності до виховання відбувається, зокрема, у процесі навчання: під час вивчення біології, хімії (екологічне виховання, формування моральної культури), географії (патріотичне виховання) тощо.

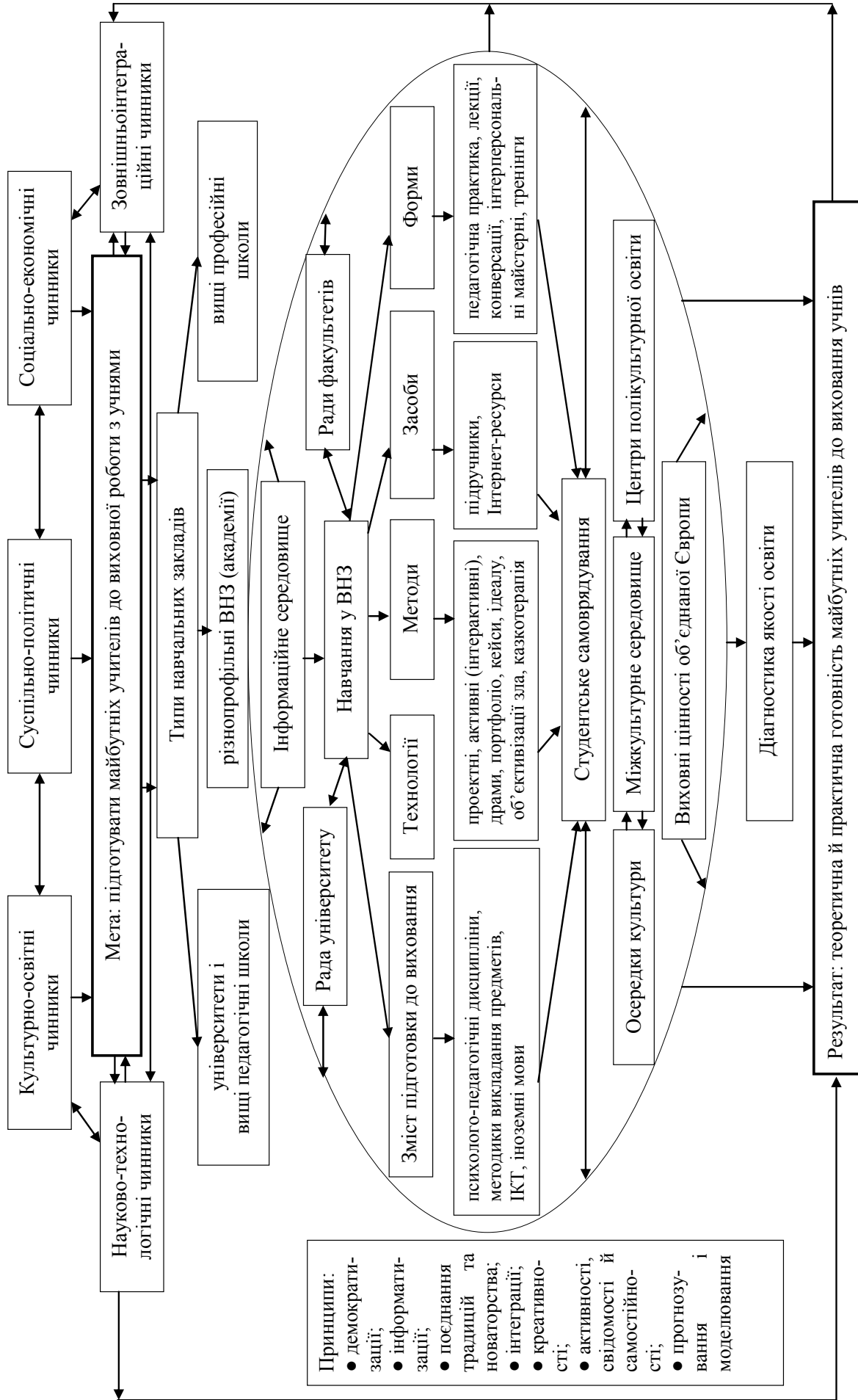

Рис. 1. Схема підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Польщі до виховної роботи з учнями

Слабким компонентом підготовки майбутніх учителів є педагогічна практика, яка хоч і має чітко встановлені терміни проведення, супроводжується методичними матеріалами, програмами, однак не завжди реалізовується відповідно до задекларованих вимог. Рівень її організації залежить від сумлінності педагогів, які допомагають студентам у професійному становленні. Результати опитувань викладачів та студентів польських вищих навчальних закладів засвідчують необхідність запровадження практик, під час яких майбутніх учителів готують до роботи з важковиховуваними дітьми та учнями, що мають відхилення в розвитку.

У процесі дослідження диференційовано методи підготовки студентів до виховання та технології, методи, техніки виховної роботи з учнями. Основними методами навчання майбутніх учителів є проєктні, активізуючі (за вітчизняною термінологією інтерактивні). Окрім них, студенти опановують методи драми, об'єктивізації зла, ідеалу, релаксаційні тренінги, казкотерапію тощо, які реалізують у роботі зі школярами.

Менш поширеними є виховні технології, під якими розуміють передусім сучасні виховні концепції. Існує необхідність розробки та реалізації технологій формування дитячого колективу, роботи з важковиховуваними учнями, оскільки саме до такої діяльності майбутні вчителі підготовлені недостатньо. Водночас зростає кількість дітей, узалежнених від психоактивних речовин, у молодіжному середовищі розвиваються небезпечні явища: агресія, насильство тощо.

Потребує реалізації й поширення обґрунтована польськими вченими позитивна виховна стратегія, що передбачає діагностику позитивних якостей та вмінь учнів, залучення до соціально цінної роботи. Доцільно також формувати медіаграмотність студентів та учнів, що має набути систематичного характеру.

У вищих навчальних закладах недостатньо здійснюється виховання особистості майбутнього вчителя. Це завдання покладено переважно на органи студентського самоврядування. І хоча їх діяльність є різнобічною (спортивна, оздоровлювальна, благодійницька, мистецька тощо), бракує форм роботи, які в майбутньому студенти могли б використовувати в школах. Набуває актуальності проблема прогнозування підготовки майбутніх учителів до виховної роботи з учнями.

У третьому розділі **«Перспективи підготовки майбутніх учителів у Польщі до виховання як суспільної функції»** на основі аналізу системи підготовки майбутніх учителів до виховання учнів, стану виховної практики в польському суспільстві визначено шляхи подолання виховних проблем крізь призму світових тенденцій формування особистості й здійснено прогнозування розвитку педагогічної освіти Польщі в контексті реалізації виховних функцій.

Аналіз виховних цінностей і орієнтирів держав із найвищим індексом людського розвитку, у яких упроваджені найновіші технічні винаходи та сучасні технології, дає змогу стверджувати, що стан виховної практики в суспільстві залежить передусім від урядової політики в освітній галузі,

історичних традицій формування особистості, сили позицій церковних інституцій. Там, де держава розробляє освітні й виховні програми, фінансує проекти для допомоги неповносправним дітям, турбується про майбутнє кожного учня, забезпечуючи можливість самореалізації та працевлаштування, бережливо ставиться до інтелектуального потенціалу, виявляючи й підтримуючи талановиту молодь, визначає пріоритетними розвиток патріотичних якостей, відповідальності, дисциплінованості, зазвичай високий рівень духовності й моральності в суспільстві.

Інноваціями, які доцільно поширювати в інших країнах, зокрема Польщі, є: створення експериментальних навчально-виховних закладів нового типу, так званих відкритих шкіл, зокрема гірських, морських і зелених шкіл, що є своєрідними навчально-виховними комплексами; розвиток культурно-просвітницьких центрів, центрів канікул і дозвілля; інтеграція шкіл із реабілітаційними центрами, позашкільними закладами для підтримки дітей з особливими потребами; створення організацій на зразок «Спільноти допитливих», які покликані навчити учнів дискутувати з питань моралі, розвивати гіпотези, оцінювати альтернативні позиції і думки для прийняття моральних рішень.

Прогнозованими напрямками подальшої роботи, що визначені на основі праць учених, є: інтеграція з європейською вищою школою та орієнтація на виховні інституції ЄС у контексті підготовки майбутніх учителів до формування особистості; розробка нових освітніх моделей та виховних технологій; забезпечення готовності майбутніх учителів до розширення професійних виховних функцій; посилення підготовки студентів до профілактичної роботи та роботи з важковиховуваними дітьми під час спеціальних педагогічних практик.

ВИСНОВКИ

1. У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми формування готовності майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Польщі до виховної роботи з учнями, що виявляються у визначенні структурно-змістових й організаційно-процесуальних особливостей цієї підготовки (стандартизація психолого-педагогічної підготовки, формування вмінь і компетенцій для реалізації виховних, профілактичних і опікунських завдань школи; розробка навчальних програм із педагогічних дисциплін відповідно до Європейської рамки кваліфікацій; розвиток соціальних та комунікативних компетенцій майбутніх учителів для налагодження зв'язків із позашкільними виховними інституціями; розвиток студентського самоврядування та осередків культури як чинників виховання особистості майбутніх учителів).

Підготовка студентів у вищих навчальних закладах Польщі до виховання учнів є складним, суперечливим, діалектичним процесом, у якому відображено багатовікові національні освітні й виховні традиції, сучасні тенденції розвитку педагогічної освіти й виховання як найважливішої

суспільної місії; здійснюється на основі інтеграції в європейський освітній простір та реалізації польських моделей формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності.

2. Аналіз психолого-педагогічних, історичних джерел дає підстави стверджувати, що на трансформацію виховних цінностей та ідеалів і підготовку вчителів у вищих навчальних закладах Польщі до виховання учнів впливають суспільно-політичні, соціально-економічні й освітньо-культурні чинники. Серед них сприятливими є такі: утвердження демократичних принципів суспільного життя та управління освітою; інтеграція країни до ЄС, що передбачає розширення економічних, релігійних, освітніх, культурних, наукових зв'язків із державами цього об'єднання; домінування виховних цінностей католицької церкви; упровадження інновацій у суспільних сферах, освітній галузі та економіці краю; зростання ролі знань і технологій. Водночас негативний вплив здійснюють: недостатньо ефективна економічна політика, що зумовлює різке розшарування суспільства за майновим принципом; збільшення кількості політичних партій, що пропагують популістські ідеї та не виконують програмних обіцянок; індоктринація молоді з боку засобів масової інформації; неконтрольований розвиток Інтернет-мережі з наростаючими загрозами для свідомості людини та стимулюванням uzалежнень від психоактивних речовин.

3. У розвитку системи підготовки вчителів до виховної роботи з учнями у вищих педагогічних навчальних закладах другої половини ХХ – початку ХХІ ст. виокремлено три періоди: 1) 1945–1989 рр. – тоталітарно-уніфікаційний; 2) 1990–1999 рр. – демократично-пошуковий; 3) 2000–2012 рр. – технологічно-інтеграційний. Основними критеріями для визначення періодів є: зміни соціально-економічних і політичних чинників, що впливали на освітню галузь, освітньо-виховної концепції держави; реформи вищої педагогічної, загальної освіти та законодавчі акти, які окреслюють підходи щодо виховання; розвиток освітніх технологій у навчальних закладах.

4. У польських вищих навчальних закладах здійснено стандартизацію психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів, визначено вміння й компетенції, необхідні для реалізації виховних, профілактичних і опікунських завдань школи, а навчальні програми з педагогічних дисциплін розроблено відповідно до Європейської рамки кваліфікацій. Аналіз навчальних програм із підготовки майбутніх учителів, підручників із педагогічних дисциплін засвідчує, що у вищих навчальних закладах подолано багатопредметність (не більше 16 предметів у навчальному році), значну увагу приділено формуванню готовності до виховної роботи з учнями. Зокрема, студенти вивчають педагогіку, теоретичні основи виховання, історію педагогіки, педагогічну діагностику, медіа в освіті та ін., що сприяє розвитку здатності до виховання школярів. Проте найсуттєвіший недолік педагогічної підготовки майбутніх учителів – недостатній рівень сформованості вмінь працювати з важковиховуваними дітьми та з учнями, що мають фізичні вади в розвитку.

5. Основними формами підготовки студентів до виховання школярів є лекції, практичні заняття, конversaції, педагогічна практика. Успішно функціонують психологічні лабораторії, інтерперсональні майстерні, тренінги творчого мислення, майстерні педагогічної комунікації, інтегровані заняття. Проте такі форми роботи потребують активізації, а підходи до проведення педагогічної практики – суттєвих змін.

У підготовці майбутніх учителів до виховної роботи з учнями виокремлено дві групи методів:

— для формування готовності до виховання дітей: активізуючі методи (за вітчизняною термінологією інтерактивні), зокрема «Карусель», «Займи позицію», «Ажурна пилка», «Шість капелюхів», «Акваріум», портфоліо, дискусія «Додаткове крісло»; ігрові, проектні, ситуаційні й кейсові методи; релаксаційний тренінг тощо;

— для безпосереднього використання в школах у роботі з учнями, окрім зазначених, застосовуються також методи оцінки, які дають змогу сформуванню у вихованцеві здатність до самооцінки і самоконтролю; метод ідеалу, «Об'єктивізація зла», «Барометр настрою», «Пошукай когось, хто», «Лист до тебе», «Порозуміння мовою серця» (для профілактики девіантної поведінки), «Пізнай мене і зрозумій мене», «Розв'язування конфліктів без поразок, або Двох переможців»; методи арт-терапії («Мандала», казкотерапія, музикотерапія) тощо.

6. З'ясовано, що технології виховання, які реалізуються в польській педагогіці, є передусім виховними стратегіями. Аналіз підготовки вчителів до виховної роботи з учнями в Польщі засвідчує необхідність використання технологій роботи з важковиховуваними дітьми, формування колективу класу, організації успішної діяльності, колективного творчого виховання. Водночас заслуговує на увагу підготовка студентів у Польщі до функцій опікуна, терапевта, радника, на що спрямовані такі навчальні дисципліни, як педагогічна діагностика, профілактика в школі тощо. Суттєву увагу приділено співпраці з психологічними службами, адже в школах розширюється психолого-педагогічна підтримка дітей, яка спрямована на задоволення персональних освітніх потреб, виявлення індивідуальних можливостей учнів, вирішення проблем неповносправності, соціальної дезадаптації, відставання в навчанні, важковиховуваності, пов'язаної з побутовими умовами учня, у кризових або травматичних ситуаціях. Одним зі шляхів профілактики девіантної поведінки є реалізація позитивної виховної стратегії, суть якої полягає в діагностиці позитивних якостей, умінь школярів і допомозі дітям застосувати свій потенціал у соціально цінній діяльності.

Потужний виховний вплив у польських вишах мають органи студентського самоврядування, яким належить прерогатива у формуванні особистості студента. Важливе значення відіграють осередки культури, які реалізують низку функцій, зокрема виховну, розвивальну, художньо-естетичну, пізнавальну, соціалізувальну, активізувальну, оздоровчу, рекреаційну та розважальну. Усе більшої популярності набирають клуби (кола) волонтерства, учасники яких отримують

перший досвід професійної діяльності. Проте бракує тих форм і методів підготовки, які безпосередньо можна було б використовувати в школах у процесі виховання учнів.

7. Визначено перспективи реалізації ідей досвіду підготовки вчителів до виховання учнів у Польщі у вітчизняних вищих навчальних закладах: орієнтація на європейські виховні цінності й ідеали; розробка стандартів психолого-педагогічної підготовки вчителів; формування вмінь і компетенцій відповідно до Європейської рамки кваліфікацій; подальший розвиток студентського самоврядування й осередків культури.

8. Прогнозованими напрямками вдосконалення підготовки вчителів у Польщі з урахуванням ідей європейських учених є: інтеграція з європейською вищою школою та орієнтація на виховні інституції ЄС у контексті підготовки майбутніх учителів до формування особистості учня; розробка нових освітніх моделей, яким буде притаманна культурна й освітня відкритість, орієнтація на виховання задля миру зі збереженням національної ідентичності; усвідомлення інтеграційних процесів, розуміння шансів і небезпек сучасного світу; розробка й обґрунтування новітніх виховних технологій, спрямованих на розвиток дитини, формування її цінностей та ідеалів; посилення підготовки студентів до роботи з важковиховуваними дітьми під час спеціальних педагогічних практик; залучення майбутніх учителів до участі в громадських організаціях, які здійснюють співпрацю з виховними інституціями, державними органами, батьківськими комітетами, розробляючи програми з підтримки дитини, створюючи ефективні гуманні системи турботи про школяра.

Усе це стане можливим за умови морального оздоровлення суспільства на тлі зміцнення економіки, проведенням ефективних реформ; піднесення авторитету вчителя як провідника у світі цінностей, фахівця, який сприяє розвитку й соціалізації дитини, є її опікуном, вихователем і порадиником, забезпечує зв'язок особистості із соціальним середовищем.

Дисертація не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми та засвідчує доцільність подальшого вивчення професійної підготовки майбутніх учителів до формування колективу класу; здійснення соціального, релігійного, статевого виховання учнів; реалізації системного підходу у вихованні тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дисертації

1. Янкович І. І. Підготовка майбутніх учителів у Польщі до виховної роботи з учнями : монографія / Ірина Янкович. – Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2015. – 146 с.

2. Янкович І. І. Підготовка майбутніх учителів до профілактики девіантної поведінки учнів у закладах освіти Польщі й України / Ірина Янкович // Problems of spatial development of socio-

economic systems: economics, education, medicine. Monograph. – Opole : The Academy of Management and Administration in Opole, 2015. – P. 239–248.

3. Янкович І. І. Підготовка студентів педагогічних вищих навчальних закладів Польщі та України до виховної роботи з колективом класу / Янкович І. І. // Вісник Черкаського університету. Серія педагогічні науки. – 2013. – № 34 (287). – С. 138–142.

4. Янкович І. І. Класне керівництво в загальноосвітніх навчальних закладах України і Польщі / І. І. Янкович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : педагогіка. – 2013. – № 2. – С. 179–183.

5. Янкович І. І. Підготовка майбутнього вчителя до виховання щасливої дитини в загальноосвітніх навчальних закладах Польщі / Янкович І. І. // Педагогічний альманах : Збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – Випуск 22. – С. 237–243.

6. Янкович І. І. Проблеми підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Польщі до виховної роботи з учнями / Ірина Янкович // Молодь і ринок : щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2014. – № 8 (115). – С. 140–143.

7. Янкович І. І. Технології виховання у педагогічній теорії та практиці Польщі й України / Ірина Янкович // Порівняльна професійна педагогіка : науковий журнал / голов. ред. Н. М. Бідюк. – № 2 (Т. 4). – К. – Хмельницький : ХНУ, 2014. – С. 210–215.

8. Янкович І. І. Періодизація розвитку підготовки майбутніх учителів у педагогічних вищих навчальних закладах Польщі до виховної роботи з учнями (1945-2012 рр.) / І. І. Янкович // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : педагогіка. – 2015. – № 1. – С. 149–155.

9. Янкович І. І. Шляхи подолання виховних проблем у Польщі й Україні крізь призму світових тенденцій формування особистості / Ірина Янкович // *Studia Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Zarządzanie organizacjami w świetle ekonomii behawioralnej* / redakcja naukowa Andrzej Kokiel. – Nr 7/2014. – Poznań : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, 2014. – S. 123–134.

10. Yankovych I. Moral Education Technologies in Pedagogical Theory and Practice of Poland and Ukraine / Iryna Yankovych // *Comparative Professional Pedagogy : Scientific Journal* / Chief. Ed. N. M. Bidyuk. – Issue 2 (Volume 4). – Kyiv – Khmelnytskyi : KhNU, 2014. – P. 104–109.

11. Yankovych I. Problems of Moral Education Technologies and Methods Implementation in Pedagogical Theory and Practice of Poland and Ukraine / Iryna Yankovych // *Forum Pedagogiczne*. – 2015. – Issue 1. – Warsaw. – P. 227–233.

Опубліковані праці апробаційного характеру

12. Янкович І. І. Підготовка майбутніх учителів у Польщі до попередження насильства в освітньому середовищі / Ірина Янкович // Дитинство без насилля : суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 29-30 квітня 2014 р.) / за заг. ред. проф. О. Кікінежді. – Тернопіль : Стереарт, 2014. – С. 750–752.

13. Янкович І. І. Сучасні педагогічні технології та методики в підготовці вчителів до виховної роботи в Польщі / Янкович І. І. // Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології. Збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 27-28 червня 2014 року). – Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. – С. 69–72.

14. Янкович І. І. Прогнозування тенденцій підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Польщі до виховної роботи з учнями / Янкович І. І. // Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця : історія, теорія, практика : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (18-19 вересня 2014 року) / за ред. В. В. Кузьменка, Н. В. Слюсаренко. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – С. 268–272.

15. Янкович І. І. Підготовка студентів у вищих педагогічних навчальних закладах Польщі до профілактики девіантної поведінки учнів / Янкович Ірина // «Україна – Польща : діалог культур в контексті євроінтеграції» : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (25-27 вересня 2014 р.). Том II / Запорізь. держ. інж. акад. – Запоріжжя : ЗДІА, 2014. – С. 99–101.

16. Янкович І. І. Суспільно-політичні чинники розвитку виховних цінностей у Польщі (1989–2013 рр.) / Янкович Ірина // Незалежність Республіки Польща, незалежність України – шлях до євроінтеграції : матеріали Міжнародного круглого столу (10 листопада 2014 р.). – Хмельницький : Науково-видавничий відділ, 2014. – С. 122–126.

17. Янкович І. І. Підготовка майбутніх учителів до виховання учнів у Польщі: використання польського досвіду в освітньо-виховному просторі України [методичні рекомендації для викладачів вищих навчальних закладів] / Ірина Янкович. – Тернопіль : «Вектор», 2015. – 35 с.

АНОТАЦІЯ

Янкович І. І. Підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Польщі до виховної роботи з учнями. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, Тернопіль, 2016.

У дисертації комплексно досліджено проблему підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Польщі до виховної роботи з учнями. На основі аналізу теорії та практики

педагогічної діяльності визначено структурно-змістові й організаційно-процесуальні особливості цієї підготовки. Виявлено суспільно-політичні, соціально-економічні й освітньо-культурні чинники трансформації виховних цінностей і формування готовності вчителів до їх виховання в дітей шкільного віку.

Підготовка майбутніх учителів у вищих навчальних закладах Польщі до виховної роботи розглянута як складний, суперечливий, діалектичний процес, у якому відображено багатовікові національні освітні й виховні традиції, сучасні тенденції формування готовності до професійної діяльності й виховання як найважливішої суспільної місії, орієнтацію на європейські стандарти якості освіти. Обґрунтовано періоди генезису системи підготовки студентів до виховання учнів (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) і визначено провідні тенденції кожного з них. З'ясовано особливості змісту, засобів, форм і методів формування готовності майбутніх учителів до виховної роботи зі школярами.

Ключові слова: виховна робота з учнями, підготовка майбутніх учителів у Польщі, вищі навчальні заклади, європейські виховні цінності, зміст, форми, методи підготовки.

АННОТАЦІЯ

Янкович И. И. Подготовка будущих учителей в высших учебных заведениях Польши к воспитательной работе с учащимися. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины, Тернополь, 2016.

В диссертации комплексно исследована проблема подготовки будущих учителей в высших учебных заведениях Польши к воспитательной работе с учащимися. На основе анализа теории и практики педагогической деятельности определены структурно-содержательные и организационно-процесуальные особенности этой подготовки. Выявлены общественно-политические, социально-экономические и образовательно-культурные факторы трансформации воспитательных ценностей и формирование готовности педагогов к их воспитанию в детей школьного возраста.

Подготовка будущих учителей в вузах Польши к воспитательной работе рассмотрена как сложный, противоречивый, диалектический процесс, в котором отражены многовековые национальные образовательные и воспитательные традиции, современные тенденции формирования готовности к профессиональной деятельности и воспитанию как важнейшей общественной миссии, ориентация на европейские стандарты качества образования. Обоснованы периоды генезиса системы подготовки студентов к воспитанию учащихся (вторая половина ХХ –

начало XXI в.) и определены основные тенденции каждого из них. Выявлены особенности содержания, средств, форм и методов формирования готовности будущих учителей к воспитательной работе со школьниками.

Ключевые слова: воспитательная работа с учениками, подготовка будущих учителей в Польше, высшие учебные заведения, европейские воспитательные ценности, содержание, формы, методы подготовки.

ABSTRACT

Yankovych I. I. Training of Future Teachers in Higher Educational Institutions of Poland to Educational Work with Pupils. – On the right of the manuscript.

Scientific Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences on the Speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2016.

The process of teacher training in higher educational institutions of Poland to educational work with pupils has been thoroughly cleared up in the thesis. There have been determined structural and content, as well as organizational and procedural peculiarities of this process: standardization of psychological and pedagogical training of future teachers, formation of skills and competences to implement educational, preventive and care tasks of the school; making of training programs in pedagogical subjects according to the European Qualifications Framework; development of social and communicative competences of future teachers to establish relations with non-school educational institutions; development of student government and cultural centers as factors of future teachers' personality education.

Social, economic, political, educational and cultural factors of educational values and ideals transformation, as well as teacher training to their education in children have been found out. They are the following: establishment of democratic principles in public life and educational management; the state's integration into the EU that means increase of economic, religious, educational, cultural, scientific connections with the states in this union; dominance of the Catholic Church educational values; introduction the innovations in social spheres, educational sector and the economy of the region, growth of knowledge and technologies role; inefficiently effective economic policy that causes sharp differentiation of the society on property principle; excessive number of political parties that propagandize populist ideas and do not keep their program promises; youth indoctrination on the part of the media; uncontrolled development of Internet network with growing threats to human consciousness and stimulating addictions to psychoactive substances.

Periodization of the development of future teachers training system in Poland in the late twentieth and early twenty first centuries has been grounded. Changing of social and economic, political factors

influencing on education sector, as well as educational conception of the state; reforms of higher pedagogical and general education and legislative acts that determine the approaches to education; the development of educational technologies in educational institutions are the main criteria for the periods distinguishing.

There have been determined the following periods: 1) 1945-1989 – totalitarian and unified; 2) 1990-1999 – democratically-searching; 3) 2000-2012 – technological and integration. Two stages – 2000-2004 and 2005-2012 – have been singled out in the last period. Integration into the European educational space caused by Poland's accession to the EU was the limit of these stages.

Content, means, forms and methods of formation of future teachers' readiness to educational work with pupils have been cleared up in the thesis. Lectures, practical lessons, conversations, pedagogical practice are the main forms of teacher training. There are also psychological laboratories, interpersonal workshops, creative thinking trainings, pedagogical communication workshops, integrated classes. The following methods are implemented in the educational process of Polish higher educational institutions: "Carousel", "Brainstorming", "Seasons", "The mood barometer", "Look for someone who", "Letter to you", "From heart to heart", "Get to know me and understand me" "Evil objectification", "Solving conflicts without defeats, or Two winners", "Six thinking hats", "Aquarium"; the discussion "Empty chair"; game, project, situational and case methods; relaxation training; methods of art therapy (mandala, fairy tale therapy, music therapy, theatre therapy); method of ideal, etc.

Prospects of implementation the experience of teacher training to educate pupils in Poland into national higher educational institutions have been determined. They are the following: focus on European educational values and ideals; development the standards of psychological and pedagogical teacher training; forming the abilities and competencies according to the European Qualifications Framework; further development of the student government and cultural centers.

On the basis of European scientists' works there have been discovered the expected ways of improving teacher training in Poland: integration with the European higher school and orientation on the EU educational institutions in future teachers training to formation the pupil's personality; development of new educational models which are inherent in cultural and educational openness, orientation on education for peace with the preservation of national identity; understanding of integration processes, as well as the modern world opportunities and threats; development and grounding of new educational technologies aimed at the child development, the formation of his values and ideals; strengthening the students training to work with problem children through the expansion of special pedagogical practices; future teachers involvement to the participation in public organizations engaged in cooperation with educational institutions, government agencies, parent committees, developing programs to support the child, creating an effective humane system of care of the pupil.

Keywords: educational work with pupils, training of future teachers in Poland, higher educational institutions, European educational values, content, forms, methods of training.

Підписано до друку 01.04.2016 р.

Формат 60x84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 04/16/4-96

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"

46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.

ФО Осадца Ю.В.